

Марин Цонић

ЋИРИЛИЦА НА ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈИ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ И ЛОКАЛИЗАЦИЈА ПРОГРАМА

Саопштење прочитано на стручнонаучном скупу
Савремене информационе технологије – Интернет и ћирилица
(Српски језик, писмо и култура у савременим информационим технологијама)
Бијељина, РС/БиХ, 25. новембра 2003. године

Место ћирилице у Српској Цркви регулисано је Уставом Српске Православне Цркве где у Општим одредбама, члан 4, стоји: "Службени језик у Српској Православној Цркви је српски а писмо ћирилица." Ово јасно показује значај и важност ћирилице за Цркву која је често у прошлим временима, када су Срби понети модернизацијом и самоуправљањем заборављали своје корене, подсећала на очување свог писма, језика и идентитета. И данас, поред Академије наука и уметности, представља синоним и језгро очувања наше културе. Информативна служба Српске Православне Цркве често у својим саопштењима сугерише и препоручује јавним гласилима да користе ћирилицу а прошле године је и Патријарх Павле упутио апел медијима са истим разлогом.

На појаву Интернет добављача у нашој земљи 1996. године, Црква је реаговала и већ средином 1997. године имала своју Интернет презентацију која је имала за циљ више афирмативни став према новом средству комуникације, него ли информативни, у шта је Презентација касније прерасла. Дакле, прва врзија Презентације била је визуелно врло садржајна и препознатљива; рађена је двојезично на српском и енглеском језику. Српски део презентације подразумевао је ћирилично писмо, што се тада појавило као проблем: што због недовољног познавања програмирања, што због избора кодних страна, јер да подсетим, тада је већина нас користила ткзв. Ју-ски распоред са употребом разних цир фонтова, неки су чули за јуникод, други се позивали на ИСО стандард, а већина је имала Виндовс 95 за западно тржиште без подршке за ћирилични кодни распоред. Због инсистирања на ћириличном писму, неки су нам чак предлагали да и текстови буду гиф фајлови, што је опет било неприхватљиво јер су нам модеми били спори. Одлучили смо се за мајкрософтов 1251 кодни распоред због великог броја корисника овог оперативног система, а корисницима других оперативних система, понудили смо исти садржај у латиничној верзији презентације. Овакво решење је сложеније и захтева више рада али испуњава услове адекватног представљања и омогућава презентовање информативног садржаја свим корисницима Интернета. И поред тога, дуго је на првој страници Презентације стајала веза ка страници са упутством за подешавање да би видели ћирилицу и додатним програмима уколико су посетиоци Презентације користили Виндовс за западно тржиште.

Средином 1999. године основана је Информативна служба Српске Православне Цркве са задатком да информише јавност о животу и раду Цркве. Циљ Интернет Презентације се тада мења у средство, она добија пуни значај и постаје главно информативно гласило Српске Цркве. Садржај се свакодневно мења и број посетилаца Презентације свакодневно расте. Нарочито је велика посећеност била запажена на почетку и након престанка НАТО агесије, када су се државни ограни повукли са Косова и Метохије и тада је наша служба била једина која је извештавала о догађајима у овом делу Србије и преносила их путем Интернет презентације, а податке добијала од свештенства и монаштва које је тамо остало. Сада је у току редизај Презентације па је већина сегмената исте ускраћена корисницима и тако ће бити до Божића, када ће се појавити у новом руху.

Трудећи се да у извештајима, вестима и званичним документима користимо српске техничке изразе, сусрећемо се проблем недостатка адекватних назива за исте. Овај проблем сусрећемо ако погледамо у назад и у претходној, индустријској револуцији, где смо закаснили са превођењем техничких термина на српски језик, па се и данас назив шрафцигер више користи од одвртка, шраф од завртња, где се најдаље отишло да се свака бушилица за бетон назива Хилти - по имену произвођача, или жилет по француском произвођачу Жилét, до појмова који уопште и нису превођени, јер су се њихови називи прихватили као своји. Данас у Информационој, Рачунарској револуцији прети нам исти проблем и плашим се да опет не закаснимо са адекватним именованима. Прилог овоме говори чињеница да су многи који користе XP инсталирали српски лип, а онда из навике, тврдећи да их превод збуњује и успорава у раду, вратили се на енглеки оригинал. Навике се очигледно тешко мењају, али афирмација нам долази од нових корисника којима је овај лип од велике важности па мереју што и хелп (помоћ) није преведен јер је њима, почетницима, помоћ неопходна. Надајмо се да ће Мајкрософт посао урадити до краја и једној или другој циљној групи изаћи у сусрет.

Поред лингвиста велику улогу у превазилажењу овог проблема имају и новинари, нарочито они који пишу за стручне часописе и обрађују новитете у рачунарској технологији. Ту би била неопходна и помоћ државе, пре свега надлежних министарстава културе, просвете и науке и технике организовањем трибина и семинара са овом тематиком.

Довођењем реда од стране државе на пољу заштите интелектуалне својине, ауторских права, легализације програма и слично, пружа нам се могућност да попут земаља, где је одавно овај проблем решен, и ми имамо рачунарске производе намењене нашем тржишту. И то не само производе већ и упутства и пратећи материјал на матерњем језику писан службеним писмом, ћирилицом. Сећам се да је на састанку Друштва информатичара Србије, почетком ове године, када се расправљало о XP-овом липу за наш језик и питању да ли да буде ћирилични или латинични, један од аргумената Мајкрософтовог представника за јавност у корист латинице био, да смо ми мало тржиште за улагање и да инсистирањем на ћирилици, лако може да се догоди да ишта не ураде.

У односу на Кину, Русију, Немачку, ми смо заиста мало тржиште и обзиром да Мајкрософт понајвише занима профит, овај аргумент има смисла. И заиста, може се догодити да Мајкрософт донесе такву одлуку, са образложењем да им се улагање код нас не исплати, на пример због малог броја продатих лиценци, ми ћемо то морати да прихватимо, јер на одлуку не можемо да утичемо.

Оно што можемо јесте да не чекамо да они ураде тај посао, већ да ангажујемо наше снаге, наше програмере, предузећа, институте, Министарство за науку и технологију, просвете и спорта, културе, Цркву, да сами радимо на својој потпуној локализацији програма.

Пројекат локализације никако се не сме бити ограничен само на локализацију програма за десктоп и лап топ рачунаре, већ обавезно и на ПДА уређаје, мобилне телефоне, смарт телефоне, ибук ридере и остало.

Локализација софтвера би требало да осим српског језика и српске ћирилице подразумева и српски скедђул - планер који би садржао наше, српске празнике: Државне и Црквене празнике прецизније. Срби су једини народ у свету који слави Крсну Славу. Датуми државних празника, Црквених празника (црвена слова) и датуми са именима Слава би требало да буду

саставни део на пример Мајкрософтовог Аутлука намењеног нашем тржишту. По последњем попису у Србији је 85% православних верника. Црква је вољна и отворена за сарадњу како би са своје стране помогла реализацију пуне локализације софтвера. Иста назнака локализације би била и за планере у мобилним телефонима, ПДА уређајима и сл. Пуштање Џи-пи-ер-ес-а, повећаће број корисника смарт телефона и ту би требали сада да реагујемо, пре засићења тржишта, не чекајући да нам произвођачи ураде неку полу локализацију, већ да наше фирме и институције у сарадњи с произвођачима направе програме и планере који би били за наше окружење. Знамо да када су се појавили телефони са преведеним софтвером на српски језик, и то латиницом, су се боље продавали од оних на енглеском и ако су били 10,20 марака скупљи. Из овога видимо да интересовање постоји и да су наши људи спремни да плате и више, да би имали уређај на свом језику. Посебну пажњу овде треба посветити и-бук-овима који тек треба да заживе код нас у већем броју. Електронске књиге за наше тржиште би неспорно требало да буду ћириличне а и сами уређаји да имају програме који могу да прикажу ћирилицу. Илустрације ради са Нокија смарт телефона можете читати ћириличне књиге али без карактеристичних знакова за нашу ћирилицу јер је подржана само руска ћирилица. Сониериксон је ту отишао даље и може да прикаже сва наша слова али не можете да их унесите директно у телефон, већ само уколико фајлове преузимате са пи-си-ја. Значи да су основе постављене и да решења треба конкретизовати.

Оваквих примера има много и зато се надамо да се међу нама налазе људи који би радећи на локализацији могли да остваре профит, а такође и људи који могу овакве програме да направе. Овде не треба заборавити званичне заступнике разних компанија и велике дистрибутере опреме, као реалне актере, који омогућавају лаше начине српске локализације а не само трговину.

Искористио бих прилику и предложио оснивање новог тела од националног интереса са задатком стандардизације софтвера. Подсетићу на проблем разноврсности софтвера у библиотекама по Србији. Разлике су у базама, апликативном софтверу па и оперативном систему. Размена информација, у смислу лакшег и бржег проналажења издања, у многome је отежана баш из тог разлога. Ова стандардизација би требало да обухвати и све архиве од националног интереса. На пољу индустријализације, познато нам је свима, изгубили смо корак. Нама остаје, а то је препорука и са запада, развијање туризма, здраве хране и софтвера. Прве две одреднице посредно су везане за трећу у чијој развијености и могућностима лежи и наша одговорност. Дакле постоји потреба за телом, аполитичним, националним које би давало конкретна решења, не само смернице и упутства, већ готов софтвер за примену и тако постављало стандарде. Ово тело би било буџетско и финансирано се из опет, националних, да не употребим реч монополистичких производних структура, али оних које нису везане за актуелну политичку ситуацију: Електропривреда, Телеком, банке, осигурања, па и лиценцирани представници и увозници електронске опреме.

Надам се да у скоријој будућности нећемо више морати да бранимо и објашњавамо потребу за ћирилицом и српским преводом, већ да ће се то подразумевати, а да ће наши разговори ићи у смеру начина стандардизације и остваривања локализације у разним програма и техничким решењима. Желим на крају, да још једном истакнем да је Црква вољна и отворена за сарадњу на тему локализације, и спремна да подржи овакве пројекте.